

श्रीमद्रामभद्रदीक्षितविरचितो विश्वगर्भस्तवः ।

(जानकीजानिस्तोत्रमित्यपरनामकः ।)

वेधोविष्णुमहेशवासवमरुद्ब्रह्मचर्कचन्द्रादयो
यस्याज्ञां परिपालयन्ति चिरसा देवा नमोवाकिनः ।
सत्यानन्दचिदुज्ज्वलप्रकृतये सर्वाधिपत्यम्पृशे
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १ ॥

यं सर्वाण्यनुभान्ति भान्तमखिलं यद्भाभिरुद्भासते
जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिषु स्फुरति यः साक्षी चिदात्मा परः ।
यं ज्ञात्वा व्यसनं तरन्ति जगदित्यास्ते यदज्ञानत-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २ ॥

दृष्टे यत्र परावरे च हृदयग्रन्थिः स्वयं भिद्यते
छिद्यन्ते चिरवासनापरिणताः सर्वे पुनः संशयाः ।
क्षीयन्ते खलु तत्क्षणं तनुभृतः सर्वाणि कर्माणि वा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३ ॥

येनालम्ब्य चतुर्मुखीं नवजपापुष्पारुणां राजसीं
मूर्तिं कामपि सृज्यते महदहंकारादिचित्रं जगत् ।

१. 'पुस्तकचतुष्काधारेण लिखितोऽयमद्य विश्वगर्भस्तवः. तत्र पुस्तकत्रय मस्मन्मातुलस्य महाराजपुराग्रहारवास्तव्यस्य श्रीमतो नागस्वाम्यार्यस्य ग्रन्थ लिप्या तालपत्रे लिखितम्. तुरीयं तु कवेर्वासभूमेः तिरुवशलूरारूयस्थलादस्म तातपादैः संपादितं प्रेषितं च । तच्च तालपत्रलिखितं ग्रन्थाक्षरैः' इति श्री कुप्पूस्वामी शास्त्री तञ्जौरनिवासी.

तिर्यग्देवमनुष्यनाकनरकग्रावाब्धिमेघादिभि-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४ ॥

ताक्ष्येण प्रणतः फणीन्द्रशयनः श्रीभूमिनीडान्वितो

वैकुण्ठे निवसन्नवाम्बुदरुचिर्यः शुद्धसत्त्वात्मिकः ।

शङ्खं चक्रमसिं गदामपि वहन्विश्वत्रयं त्रायते

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५ ॥

संवर्तव्यतिषङ्गभङ्गुरकृपां चण्डाट्टहासस्फुर-

द्विध्यण्डां निटिलाक्षिपावकशिखानिर्दग्धविश्वत्रयाम् ।

शूलोद्भासिकरां पुरा वहति यः शुभ्रां तनुं तामसीं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६ ॥

शक्राय ज्वलनाय धर्मपतये रक्षोधिपायाम्भसा-

मीशाय श्वसनाय शर्वसखये रुद्राय धात्र्यै दिवे ।

अर्यम्णे शशिने हराय हरये स्रष्ट्रे परब्रह्मणे

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७ ॥

सूर्याचन्द्रमसोर्महीन्दुसुतयोर्देवासुराचार्ययो-

श्छायानन्दनसिंहिकातनययोर्मूर्त्या च केत्वात्मना ।

मेषादिष्ववतीर्य राशिषु नृणां प्राप्याणि यः प्रापये-

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८ ॥

सालग्रामशिलासु चण्डकिरणे हृत्पुण्डरीके नृणा-

माविर्भूय यथोचितं दिशति यः स्वेष्टं फलं भावितः ।

सत्तामात्रतया स्थितोऽपि सकलेष्वर्थेष्वमेयाकृति-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९ ॥

गाढोन्नद्धजटाय पङ्कजदृशे कालाम्बुवाहत्विषे

सव्यासव्यकरात्तचापविशिखायांसस्फुरत्तूणये ।

आत्रा च प्रियया च संभवदलंकाराय पार्श्वद्वये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १० ॥

नोपासे कमलासनं न कलये नव्येन्दुचूडामणिं
नालोके नमुचिद्विषं न गणये देवानथान्यानपि ।
मौलौ केवलमार्यदेशिकपदाम्भोजद्वयं भावयं-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११ ॥

नामान्यष्टशतं च यस्य भगवानाचष्ट पत्न्यै शिवो
धाता यच्चरितं मृकण्डुतनयादद्यापि शृण्वन्स्थितः ।
आ बालादवकर्ण्यते भुवि कृता वाल्मीकिना यत्कथा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १२ ॥

मन्नाम्रेडनमेव न प्रथमतो यन्नार्चने का कथा
शङ्कैवास्ति न दैवतैक्यमनने चर्या ममैतादृशी ।
किं कुर्यामलसः परंतु करुणामव्याजमातन्वते
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १३ ॥

नाधीतं विधिवन्न वा गुरुकुलावासादि चीर्णं व्रतं
श्रौतस्मार्तविधिष्वनाचरणमाचारो निपिद्धेष्वपि ।
धर्मापेतधनेन जीवनमिति प्राप्तान्यधान्युज्झितुं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १४ ॥

संमूर्च्छत्कफरुद्धमार्गविलुठत्प्राणाभिघातत्रुट-
न्नाडीविश्लथसंधिवन्धसुदृढारब्धाखिलाङ्गव्यथैः ।

द्रक्ष्यन्ते यमकिंकरा नृभिरिति श्रुत्वा तदप्राप्तये
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १५ ॥

शक्तः किं भिषगेषु भेषजमिदं सिद्ध्येत्किमेषा रुजा
किं वार्येत पुरेव किंन्वहमपि स्यामित्युदारस्पृहः ।

अप्राप्यैव मनोरथं निपतति प्राणीति निर्वेदत-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १६ ॥

सायं प्रातरहर्निशेति समये गच्छत्यनालोचिते

प्रत्यासीदति जीवितावधिदिने काले कटाक्षोन्मुखे ।

किं धैर्यं क कुतूहलं तनुभृतामित्यन्तरालोचयं-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १७ ॥

नेक्षन्ते गतिमायुषः स्वमुदरं पुष्पान्ति जाल्माः परं

लोके पाणिपदं प्रसार्य रदनानुद्धात्य मुञ्चन्त्यसून् ।

कस्तेषां पशुभिर्विशेष इति मा भूवं तथेति स्वयं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १८ ॥

आसन्ने पतने तनोः क दयिता क भ्रातरः कात्मजाः

क स्निग्धाः क महीपतिः क गुरवस्तापं तदापोहितुम् ।

तावद्योऽवतरन्हृदि क्षपयितुं शक्नोति सर्वां शुचं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १९ ॥

कत्यत्रामृषत क्षितौ कति मरिप्यन्ति म्रियन्ते कती-

त्यालोच्यैवमिवात्मनोऽपि वपुषः पाते शुचं भाविनीम् ।

उद्वेगेन गरीयसा तरलितः स्वामिन्दयस्वेत्यहं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २० ॥

कत्यार्याः कति पण्डिताः कति महीपालाः कति श्रोत्रियाः

कत्याचारजुषः क्षितौ कवलिताः कालेन घोरात्मना ।

संप्रत्येष गतः क विस्मरति किं भीतोऽस्मि तस्मादत-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २१ ॥

भो गृहीत विनह्यत प्रहरत क्लिभीत मा मुञ्चत

द्वेधा दारयतेति घोरवचनैर्भ्रूभङ्गभीमानैः ।

मा भूवं यमकिंकरैः कृतभयो देहान्त इत्याशया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २२ ॥

पन्थाः शर्करिलः प्रतप्तसिकतस्तीक्ष्णोन्मिषत्कण्टको
विद्धत्सूचिनिभास्यदंशमशकः कुप्यद्दशत्कुक्कुरः ।
यस्यास्तां नगरीं यमस्य मनुजैर्गम्यां निशम्याकुल-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २३ ॥

नान्नं नाम्बु न वाहनं न वसु न च्छाया न शीतानिलो
यस्मिन्नास्ति घनातपोष्णसिकतोदन्याशनाध्याकुले ।
तं प्रेतेशपुरीपथं प्रविशतां बाधामलब्धुं नृणां
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २४ ॥

याता येन जडाः प्रसन्नमतयो लुब्धा वदान्या भटा
राजानः पिशुनाः परोपकृतयो मूकास्तथा वाग्मिनः ।
गन्तव्यं नियमेन तं यमपुरीमार्गं स्मरन्साध्वसा-
त्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २५ ॥

यत्रास्ते मलमूत्रपूयरुधिरप्राया विगाढुं नदी
पर्यङ्कः शयितुं हुताशनमयस्तप्तायसस्त्रीसखः ।
कस्तामिच्छतु चेतसापि नगरीं याम्यामतस्तद्भिया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २६ ॥

नीतानां नरकं नृणां यमभटैर्भीमैर्गृहीत्वा दृढं
हा किं पापमकारि हा न विषहे हा घ्नन्ति हा का गतिः ।
इत्याक्रन्दितघोरमन्तकपुरं मे मास्तु पाहीत्यहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २७ ॥

दृष्टेष्वन्तककिंकरेषु दलति त्रासेन हृन्मर्मणि
प्राणे निष्क्रमणोन्मुखे कथयिता को मे तदानीं दशाम् ।

विज्ञाय स्वयमेव तावदभयं देहीति याचन्नहं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २८ ॥

यावन्मे न स दुर्दशाविमनसः कर्णान्तमाक्रामति

ऋरः कालकरालकासरगलव्यालोलघण्टाध्वनिः ।

तावत्तूर्णमुपेत्य पाहि कृपयेत्यद्यैव विज्ञापयं-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ २९ ॥

मूर्धानं मुसलैस्तुदन्ति नयने विध्यन्ति सूचीशतैः

सिञ्चन्ति द्रुतसीसकं श्रवणयोश्छिन्दन्ति खड्गैस्तनुम् ।

मर्त्यानां यमकिंकरा इति भियः का वा कथा मे यत-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३० ॥

आशाधीशजिदाशरेन्द्रजयिनं रामं श्रितानां पुरो

धूमोर्णारमणस्य किं भटगणो धूनोतु गुर्वीर्गदाः ।

तेन स्यामहमाश्रितो रघुपतिं लोकेशमित्युल्लिखं-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३१ ॥

कुर्वेऽहं सकृदेव च प्रपदनं याचे तवास्मीति च

श्रीमानद्य घटेत दातुमभयं मे सर्वभूतादिति ।

पर्यालोच्य कथंचिदप्यनुगुणीकृत्यातिलोलं मन-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३२ ॥

पर्याकृष्य परस्त्रियाः परधनादप्यन्तरङ्गं चलं

पारुष्याद्विनिवृत्य वाचमनृतादन्यापवादादपि ।

ध्यातुं स्तोतुमलं भवन्ति कतिचिद्भूमावहं केवलं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३३ ॥

यावच्चित्तमघाद्विकृष्य सुकृते यत्नेन निक्षिप्यते
 तावत्तिष्ठदिवात्र धावति पुनस्तस्मिन्गते केवलम् ।
 एवं दुर्वशमेव संप्रति वशीकर्तुं प्रयस्यन्निदं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३४ ॥
 आत्मा श्रेयसि वर्तितोऽपि विषयानेवानुयाति द्रुतं
 यत्कीशश्चतुरन्तयाननिहितोऽप्यारोहति क्षमारुहान् ।
 निग्राह्यं यदनुग्रहेण तमिमं शंसन्ति सन्तोऽधुना
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३५ ॥
 सुप्तं जागरितं स्थितं प्रचलितं भुक्तं तथोपोषितं
 किं वक्ष्यामि यदात्मने हितमिहामुत्रापि तन्न स्मृतम् ।
 हा हा किं करवाणि सांप्रतमिति त्यक्त्वा शुचं नन्दितुं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३६ ॥
 आजन्माहमिदं दिनावधि गता सा सा दशा स्वप्नव-
 त्पश्यामो यदि तत्र तत्र मनसा श्रेयो न किञ्चित्कृतम् ।
 किं वा भावि तथाविधस्य भवतु त्रस्यन्नितो वा परं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३७ ॥
 श्रोतुं घ्रातुमवेक्षितुं रसयितुं स्पृष्टुं च कौतूहल-
 दर्थेष्विन्द्रियपञ्चकं तत इतो मामेकमाकर्षति ।
 दीनो दीनदयालवे तदधुना पाहीत्युदस्यन्भुजौ
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३८ ॥
 कस्मादस्तु वशे मनो यदरिभिः कामादिभिः कृष्यते
 जीयन्ते कथमिन्द्रियाणि विषयानन्दप्रवृत्तानि मे ।
 प्राच्या वासनया ययैवमभवत्तामेव भङ्गं बला-
 त्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ३९ ॥

कामेन भ्रमति क्रुधा वितपते लोभेन संक्षिप्यते

मोहेनान्ध्यमुपैति माद्यति मदेनेर्पत्यकाण्डे परान् ।

मात्सर्येण च मामकं हृदयमित्यस्यैव संशुद्धये

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४० ॥

धम्मिल्लः शिखिबर्हभाररुचिरः पूर्णेन्दुकान्तं मुखं

वृत्तोत्तुङ्गघनौ स्तनौ कृशतरो मध्यो नितम्बः पृथुः ।

इत्यासक्तमिदं वधूषु हृदयं मा भूदिति प्रार्थयं-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४१ ॥

के भृत्याः क इवात्मजाः प्रणयिनी का नाम के आतरः

कौ मातापितरौ च के च गुरवः क्रुद्धस्य पुंसः पुरः ।

तत्क्रोधो न भवेद्यथा मम तथा कार्या दयेति ब्रुवं-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४२ ॥

अग्राह्यं वसु गृह्यते प्रभुरसंसेव्यश्च संसेव्यते

प्राणाश्चेदपि यान्ति यान्त्वतिथये नान्नं पुनर्दीयते ।

कुक्षिः स्वोऽपि न पुप्यते यदुदयाल्लोभं तमेवोज्झितुं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४३ ॥

भार्येत्यामिषभस्त्रिकां सुत इति प्राक्स्वाधमर्णागतं

पिण्डं मांसमयं स्वपूर्वसुकृतध्वंसं तथार्था इति ।

विद्याद्येन त चात्मतत्त्वमथ तं मोहं जिहासन्नहं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४४ ॥

आचारेण च विद्यया च विभवैश्चान्नप्रदानेन च

स्फीतैर्वन्धुजनैश्च किञ्च यशसा को मेऽस्ति भूमौ समः ।

इत्याकस्मिकमुज्झितुं निखिलमप्युत्सेकमभ्युत्सुक-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४५ ॥

दातारं कृपणोऽयमित्यकुटिलं जिह्वोऽयमित्युन्नतं
 नीचोऽसाविति सर्वशास्त्रकुशलं प्रज्ञाजडोऽसाविति ।
 इत्थं यो मुखरीकरोति मनुजांस्तं मत्सरं प्रोज्झितुं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४६ ॥
 एतत्कृत्यमिदं त्वकृत्यमिति मे तावान्विवेकः कुतः
 कामक्रोधविमोहलोभमदमात्सर्योपरुद्धे हृदि ।
 तेनाघानि समाचरन्नपि गतिं प्राप्तुं समीचीमहं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४७ ॥
 दिक्पालेषु दिवस्पतिप्रभृतिषु स्वाकारभेदेषु यो
 भूत्वा दण्डधरो ददाति जगतां स्वस्वानुरूपं फलम् ।
 पापं नाशय मेऽथवा दिश दिवं पापात्मनोऽपीत्यहं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४८ ॥
 उद्यानोपवनाटवीहृदसरोवापीतडागापगा-
 कूपाराचलनीवृदम्बुदतडिन्नक्षत्रताराग्रहैः ।
 आकीर्णं कृमिकीटपक्षिपशुभिः पश्यन्मृषेदं जग-
 त्समै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ४९ ॥
 मातुर्गर्भजुषस्ततो निपततो जातस्य सर्वेष्वपि
 व्यापारेष्वपटोर्वयस्युपचिते तत्तत्प्रियाकाङ्क्षिणः ।
 रुग्णस्यान्तगतस्य या व्यसनिता मर्त्यस्य तामुज्झितुं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५० ॥
 विष्मूत्रामिषरक्तभाजि जठरे मातुर्यदालोचितं
 जातो दैवतपूजया जनिमृतिक्लेशं विजह्यामिति ।

हा तद्विस्मृतवानपि प्रहितधीः पुण्येन केनाप्यहं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५१ ॥

स्थूलोऽहं प्रथमं कृशोऽहमधुनेत्येवं शरीरे भव-

न्नात्मप्रत्यय एष शास्त्रविवृते भेदेऽपि देहात्मनोः ।

मामुन्मुञ्चति नेति संप्रति तमुन्मुञ्चेयमित्युत्सुक-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५२ ॥

न स्थूलो न कृशस्तथा न पुरुषो न स्त्री न षण्ढस्तथा

नो बालो न युवा न चापि दशमीत्यात्मा यथा ज्ञास्यते ।

कर्तव्या करुणा तथा रघुवरेत्यभ्यर्थनायन्नित-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५३ ॥

चेतः कर्म करोति गार्हितमसौ कर्तृत्वमेतद्गतं

निक्षिप्यात्मनि मानवो जडमतिर्भुङ्क्ते कृतं तत्फलम् ।

भोक्तृत्वानुदयाय नाहमधुना कर्तेति बोद्धुं तत-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५४ ॥

वश्यो जाङ्गलिकस्य वानर इव स्वात्मापि यस्य स्थितः

कस्तं शास्ति स तिष्ठतु व्रजतु वा निद्रातु जागर्तु वा ।

मां दुर्निग्रहमानसं शुभपथेऽवस्थाप्य शाधीत्यहं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५५ ॥

पूर्वे यत्र जना ययुः क्षितितले निक्षिप्य देहान्निजां-

स्तद्गन्तव्यमवश्यमन्तकपुरं स्वेनेति धीरस्ति चेत् ।

कः कर्म प्रतिषिद्धमाचरतु सा नास्तीति तल्लिप्सया

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ५६ ॥

कार्ये कार्यमिह त्वया पितृपते साहाय्यमार्य प्रभो

मा भूवन्मम शोधनाय विधिभिः क्लेशा भटानां तव ।

आत्मानं परिवापयेयमिति यत्सर्वेश्वरायाधुना

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथ्ये श्रीजानकीजानये ॥ ५७ ॥

सप्ताष्टैः कवलैः सुपूरमुदरं प्रादेशमात्रं वह-

न्विष्वग्भ्राम्यति विश्वगर्भ इव यो वित्तार्जनाकाङ्क्षया ।

सोऽहं संप्रति देशिकस्य कृपया मोहं त्यजन्मुक्तये

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथ्ये श्रीजानकीजानये ॥ ५८ ॥

नद्यामस्ति विशुद्धमम्बु विपिने नानादलान्यासते

सन्त्यङ्घ्री च करौ च किं न सुकरो देवस्य पूजाविधिः ।

प्राप्या तेन भवाब्धितीर्णिरलसस्तत्राप्यहं श्रेयसे

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथ्ये श्रीजानकीजानये ॥ ५९ ॥

एकं नालमिदं किमुन्नतपदप्राप्त्यै मम प्रायशो

यज्जातोऽस्मि सतां कुले रघुपतौ भक्त्या विशुद्धात्मनाम् ।

दुग्धस्योपरि शर्करामिव फलं प्राप्तुं ततोऽप्युत्तमं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथ्ये श्रीजानकीजानये ॥ ६० ॥

देहोऽयं पतितेति बान्धवजनोऽप्याक्रन्दितेति क्रिया

सा सोर्ध्वं चलितेति वर्षशतमप्यैतापरस्तादिति ।

नाहं वेद्मि न किं तु नित्यवदिदं जानन्निवापि स्थित-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथ्ये श्रीजानकीजानये ॥ ६१ ॥

१. इह कार्ये प्राञ्जलित्वकरणे साहाय्यं कार्यमित्यर्थः. २. 'पतिता' इत्यादि
मविष्यति लुट्. ३. 'व्याक्रन्दिता' इति च पाठभेदो दृश्यते. ४. 'ऐता' इति
आङ्पूर्व इण् गतौ धातुः. ५. 'नाहं वेद न' इति पुस्तकान्तरे.

काका मेचकिता बका धवलिताः पारावता धूम्रिताः

कीराः श्यामलिताः पयो मधुरितं निम्बद्रवस्तिकितः ।

तिन्तिण्याः फलमम्लितं च भुवने येनाविलेशात्मने

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६२ ॥

कर्णद्रोणरणप्ररूढयशसः पार्थस्य कृष्णे गते

तन्नारीजनतस्कैः परिभवो येनाधिको लम्बितः ।

कर्तोत्कर्षनिकर्षयोस्तनुभृतां कालोऽप्यसौ यन्मय-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६३ ॥

तत्काले निदधाति वारि मधुरं यो नालिकेरोदरे

सृष्ट्वा दर्दुरमश्मगर्भकुहरे वृत्तिं विधत्ते च यः ।

नीरक्षीरविवेचने च पटुतां हंसस्य पुष्पाति य-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६४ ॥

वातः शोषयितुं पयः स्तपयितुं वह्निः प्रदग्धुं पयो-

वाहो वर्षितुमुष्णदीधितिरभिव्यङ्क्तुं पटुर्भाव्यते ।

शक्त्यावेशवशेन यस्य जगतामीशस्य विश्वात्मने

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६५ ॥

तिष्ठत्यप्सु मही त्रिविष्टपमनालम्बेऽम्बरे नाम्बुधि-

र्मर्यादामतिलङ्घ्यते न सवितोदेति प्रतीचीमुखात् ।

स्यन्दन्ते सलिलानि धूमवपुषो मेघाच्च यस्येच्छया

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६६ ॥

सृष्ट्वा यस्त्रिदिवं नृणां सुखमयं धर्मं च तस्याप्तये

दुःखैकायतनं विधाय नरकं तस्याप्तये चाप्यधम् ।

यः पश्यन्द्वाविधान्नरान्फलयुगं भोक्तृन्परिक्रीडते

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६७ ॥

आयुष्यं तरलं हिमाम्बुकणिकां दूर्वादलाग्रच्युता-
 मन्वेत्येव तनुः पुनः कमलिनीपत्रोदविन्दूपमा ।
 संपत्तिश्च तडिल्लतेव चटुलेत्यालोच्य शान्तीच्छया
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६८ ॥
 शश्वत्कर्म चरन्भवन्भव भवेत्येवं प्रियस्व प्रिय-
 स्वेत्येवं प्रियमाण एष निरयान्हा भुङ्क्ष्व भुङ्क्ष्वेति च ।
 भुञ्जानो व्यसनं प्रयाति विपुलं तन्मां दयस्वेत्यहं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ६९ ॥
 यन्मित्रावरजौ निशाचरपतेर्भ्रातुः स्वसुश्च श्रवो-
 नासच्छेदकृतौ दिगीशजयिनो नाथं श्रितांस्तं नरान् ।
 नेक्षन्ते यमकिंकरा इति विदंस्तस्याश्रयाकाङ्क्षया
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७० ॥
 यत्पातादशुचिर्महीति जनने खात्वा निधायानलं
 नीत्वा वत्समितः पुनन्ति मनुजा मेध्यं कथं तद्वपुः ।
 कुर्वंस्तस्य परिग्रहो मम पुनर्मा भूदिति प्रार्थनां
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७१ ॥
 यावन्तोपगतेषु जन्मसु पुरा देहाश्च्युतास्तावतां
 बुद्ध्या संकलने तु वेद्मि कुणपच्छन्नां समस्तां महीम् ।
 एवं भावितनूगणग्रहणजं क्लेशं जिहासन्नहं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७२ ॥

संयोज्यास्थिचयं जुगुप्सितमिमं बद्ध्वा सिरामिर्मिथो
 लिप्त्वासृक्पिशितैस्त्वचा पिदधता धात्रा शरीरं कृतम् ।
 एतस्मिन्नतिकुत्सिते चिरमहंकारं स्थितं प्रोज्झितुं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७३ ॥
 अन्तःस्थं वपुषो यदस्ति पिहितं तन्न त्वचा चेन्मुहु-
 र्दण्डेन श्वशृगालकङ्कबलिभुक्सङ्घं नरो वारयेत् ।
 इत्याधाय मतिं वपुष्यहमिति ज्ञानं लुनीहीत्यहं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७४ ॥
 बाल्यं तद्गतमेव यत्र मनसो मौग्ध्यं तथा यापितं
 तारुण्यं च वृथा न यत्र विषया भुक्ता न चीर्णं तपः ।
 प्राप्तं वार्धकमक्रियार्हमधुना कुर्या किमन्यत्पुन-
 स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७५ ॥
 मौलिस्त्वत्प्रणतिं करोतु शृणुतां कर्णो त्वदीयां कथां
 वाणी स्तौतु भवद्गुणान्करयुगं त्वामर्चतु प्रत्यहम् ।
 पादौ स्तां च भवत्प्रदक्षिणगती कुर्वन्निति प्रार्थनां
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७६ ॥
 पापान्निन्द्यधनप्रतिग्रहकृतादन्यस्वचौर्योत्थिता-
 द्विप्राद्याहतिसंभवात्परवधूगात्राभिमर्शोद्धतात् ।

१. 'लिप्सासृक्पिशितैः' इति पुस्तकान्तरे. 'लिप्सा-प्लीहेत्यर्थः' इति च तत्र
 पुस्तके लिखितम्. पुस्तकद्वये 'लिप्सासृ-' इति वर्तते. अर्थश्च पूर्ववत्. तृतीये
 तु 'लिप्त्वासृक्पिशितैः' इति. २. तथा च भागवते—'वाणी गुणानुकथने
 श्रवणं कथायां हस्तौ च कर्मसु मनस्तव पादयोर्नः । स्मृत्यां शिरस्तव निवासज-
 गत्प्रणामे दृष्टिः सदां दर्शनेऽस्तु भवत्तनूनाम् ॥' इति.

अन्यत्संभवि यत्ततश्च करयोर्मोक्षाभिलाषादत-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७७ ॥

केशाः काशनिभाः सिराविषमितं गात्रं गतिर्विकृवा

चक्षुःश्रोत्रमपाटवं युवतयो नेच्छन्ति चञ्चामिव ।

अस्त्वेवं विषयस्पृहा तु न गलत्यद्वेति तद्धानये

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७८ ॥

बाधिर्येऽपि यया नरः पटुनटीगानानि शुश्रूषते

सत्यान्ध्येऽपि दिदृक्षते मृगदृशां तारुण्यलक्ष्मीमपि ।

शान्तावर्पितधीरहं क्षपयितुं तां तामसीं वासनां

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ७९ ॥

दारापत्यसनाभिगोधनगृहग्रामोपवन्यापगा-

कूपाराचलमेघचन्द्रादिनकृत्तारादि दृश्यं जगत् ।

न द्रष्टुं क्षणमुज्झितां तनुमिति ज्ञात्वा भयान्मृत्युत-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८० ॥

आरूढं चतुरन्तयानमवनीपालार्पितं किं ततो

भृत्याः सन्ति च किं ततो बहु तथा लब्धं धनं किं ततः

मर्तव्ये सति मानवस्य तदहं मृत्योर्भयान्निर्भरा-

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८१ ॥

अस्त्यन्नं शुभमस्ति शीतजलमप्यस्ति प्रदाता जनः

शक्या च क्षुदुदन्यया सह निराकर्तुं शरीरे स्थिते ।

त्यक्तेऽप्यत्र तयोः शमाय सुकृते धीः स्यान्ममेतीच्छया

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८२ ॥

तैलाभ्यङ्गशुभान्नभोजनदुकूलाच्छादनामोदव-

द्गन्धालेपनपुष्पधारणतरुण्यालिङ्गनाद्यैः सुखैः ।

राजाप्युज्झति पोषितं वपुरिति ज्ञात्वा तनूमस्थिरां

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८३ ॥

घर्मेणोद्भटमारुतेन पयसो वृष्ट्या हिमेनर्तुषु

क्लिश्यन्तेऽहि बुभुक्षया निशि तथा स्वापेन कामेन च ।

मर्त्याः खल्विति मर्त्यता मम पुनर्मा भूदितीच्छन्नहं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८४ ॥

कोऽहं प्राग्जननात्तनूपतनतः पश्चाद्भवेयं कथं

कः प्राप्नोतु दिवं च्यवेत नरके को वेति चिन्तां विना ।

आयुक्तः सततं निजोदरभृतावप्यात्मनः श्रेयसे

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८५ ॥

शास्त्राप्यप्यधिगत्य मत्सरभृतः कुत्सां मिथः कुर्वते

वाञ्छन्तोऽन्यवधूर्वसन्ति विषयव्यावृत्तचित्ता इव ।

इत्थं चेत्सुधियोऽपि का मम कथा तद्गुणग्लानये

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८६ ॥

शुश्रूषा न पितुर्न मातुरपि नो गोब्राह्मणेष्वादरो

नाचार्ये न गुरौ न च स्थविरके विस्मभलेशोऽपि वा ।

येषां तेऽपि नरास्तरन्ति निरयं यत्र प्रपत्तिं गता-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८७ ॥

स्वं गर्भे दधती न या सुखमगान्मासान्दशापि प्रसू-

र्या स्तन्यार्पणदुग्धपायनमुखैर्यत्नैरपासीच्चिरम् ।

यत्तस्यै हितमेतदप्यकृतमित्यस्य क्षयायांहस-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८८ ॥

सखेहं सदयं समस्कुरुत मां यो जातकर्मादिभि-

र्व्यापारैः पितुरस्य किं कृतमभूत्पथ्यं परत्रोचितम् ।

एतेनापि यदस्ति पातकमिदं दूरीचिकीर्षन्नहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ८९ ॥

इष्टं वार्यं वितीर्य घासकवलानिष्ठानदत्त्वा दृढं
रज्ज्वाबद्ध्य शिरोधरां च निखिलं दुग्ध्वा पयश्चूषताम् ।
यो दोषोऽस्ति गवां नृणां स न भवेदस्माकमित्युत्सुक-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९० ॥

यान्सर्वा अपि देवता इति जगत्याह श्रुतिः सूरयो
येषामङ्घ्रिरजोभिरङ्घ्रिसलिलान्याहुः पवित्राणि च ।
भक्तिस्तेषु मम द्विजेषु भवतादित्याशिषा प्रेषित-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९१ ॥

यस्याचार्यकमस्ति यस्य गरिमा विद्याविशेषग्रहे
साक्षादीश्वर एष इत्यविशयान्नोपासितव्यः स किम् ।
प्राप्तव्योऽयमुपासितव्य इति च प्रत्युद्भवं काङ्क्षया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९२ ॥

प्रत्युत्थानमथाभिवादनमुभे यत्रागते निर्यतां
प्राणानां पुनरागमाय विदितं यूनां न यत्कोटिभिः ।
एको यस्तदवैति वृद्धमनिशं तं विश्वसानीत्यहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९३ ॥

वेश्यावर्तिनि च स्वभर्तारि शुभाचाराहमस्मीति त-
द्भार्या वेत्ति यथा तथेन्द्रियगणेऽप्यर्थान्निषिद्धान्गते ।

१. आशिषा इच्छयेत्यर्थः; अङ्घ्रिरजोभिः सहेत्यर्थः. २. 'इत्यविशया' इत्येव
शुक्लकत्रयेऽपि; 'इत्यविशया' इत्येकपुस्तके. ३. प्रत्युद्भवं प्रतिजननम्.

बुद्धिः स्वं विमलं न वेत्तु मम किं त्वेनां पुनीहीत्यहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९४ ॥

मत्वा साधुरसाविति स्त्रियमपि ज्ञात्वा तदीयां सतीं
स्त्रीपुंसानपि तद्गृहे सुचरितान्निश्चित्य धूर्तानपि ।
भुक्त्वान्नान्यपि दाम्भिकस्य भवने प्राप्तान्यधान्युज्झितुं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९५ ॥

वापीकूपतडागकर्मणि तथैवारोपणे भूरुहा-
मन्धो-गो-वसु-वाससां वितरणे यज्ञक्रतूनां विधौ ।
मर्त्यानां हृदयं प्रवर्तयति यत्पादाब्जसंसेवनं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९६ ॥

प्राज्ञादप्यधिको जडः सुकृतिनोऽप्युत्कर्षवान्पातकी
पुत्रोऽर्हज्जनकादपि स्तुतिपदं बालश्च वृद्धादपि ।
येनार्थेन स यत्पदाम्बुजसकृद्धानेन लभ्या नृणां
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९७ ॥

मल्लीदामसुगन्धिचारुचिकुरा माद्यच्चकोरीदृशः
पीनोत्तुङ्गपयोधराः पिकवधूसुस्निग्धकर्णस्वराः ।
हेमाङ्गयः सरगर्विता युवतयो लभ्या यमभ्यर्चतां
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९८ ॥

यत्रानन्दमयं यदाप्य न पुनर्मर्त्यः समावर्तते
यत्र ब्रह्ममहेन्द्रचन्द्रशकलोत्तंसा निनंसाभृतः ।
तद्विष्णोः परमं पदं नियतया लभ्येत यस्यार्चया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ९९ ॥

अप्राज्ञेष्वपि पण्डिता इति पुरो यः श्लाघया भ्राम्यतो
यस्मिन्विद्वदविद्वदन्तरमतिर्नास्त्येव दातुः प्रभोः ।

प्रज्ञानामतिदुःसहं कलिमहं तं जेतुमेवाञ्जसा
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०० ॥

आपद्भासनमास्वमध्वरविधेरेषामनर्हं कुलं
येषामर्हमभूच्च तुल्यमुभये ते यद्गृहीतैर्द्विजैः ।

याज्यन्ते किमिमं ब्रुवे कलिमतस्तस्य प्रहारेच्छया
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०१ ॥

किं त्वं मे नियतां ददासि न भृतिं यः सम्यगध्याप्यसे
निर्णीतां भृतिमर्पये न भवते नाध्यापयस्येव यः ।

इत्थं यो गुरुशिष्ययोः कलहकृज्जेतुं कटुं तं कलिं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०२ ॥

ऊढा नालमिति प्रजासु जनितास्वप्युद्वहन्तीतरां
नालं सेति च गूढमन्यगृहिणीं गृह्णन्ति भोक्तुं नराः ।

इत्युदीपयतः कलेः स्मरमपि प्राप्तुं जुगुप्सामहं
तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०३ ॥

दौष्ट्यं साधुषु साधुतामपि तथा दुष्टेषु मूढेष्वपि
प्राज्ञत्वं बत मूढतामपि पुनः प्राज्ञेषु यः शंसति ।

राज्ञोऽपि पिशुनः कलौ स नरकी मा भूवमित्युत्सुक-
स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०४ ॥

संमुह्यन्मनसो मम प्रतिदिनं संभावितानां पुनः
पापानामपनोदनाय सुवचे यस्यैव नास्ति स्थिते ।

भीतिः का परलोकतस्तनुभृतां पीडाकरात्पापिनां
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०५ ॥

रामेत्युच्चरितव्यमक्षरयुगं तच्चापि भक्त्या सकृ-
 त्प्राप्या तेन विमुक्तिरेव यदि तज्जानात्यपि ग्लायसि ।
 किं वक्ष्ये सुखमास्व देवि रसने स्निग्धौ मम स्तः करौ
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०६ ॥

सन्तः पातकतूलचण्डपवनं शंसन्ति यत्कीर्तनं
 यत्काश्यामुपदिश्य विश्वपतिना मुक्तिर्नृणां दीयते ।
 यच्च श्रीशसहस्रनामसदृशं यन्नाम तन्निश्चितं
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०७ ॥

सत्यानन्दचिदात्मवस्तुनि रमन्तेऽस्मिन्यतो योगिन-
 स्तस्माद्राम इतीदमेव हि परं ब्रह्माभिधत्ते पदम् ।
 इत्येवं विवृणोति यौगिकतया यन्नाम विद्वज्जन-
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०८ ॥

अध्यारूढ्य कवित्वचूतविटपं वाल्मीकिपुंस्कोकिलो
 जल्पन्नाम यदीयमद्भुतसुधामाधुर्यधुर्याक्षरम् ।
 शृण्वन्तं जनमाशु संघटयति श्रेयःसमृद्धिस्त्रिया
 तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १०९ ॥

यस्त्रय्यन्तविचारणैकसुलभो यः सर्वलोकेश्वरो
 यस्मिन्नायतते स राक्षसपतिक्षुभ्यज्जगद्रक्षणम् ।

१. 'स्निग्धौ' इत्यत्र 'वक्ष्याविति वा' इति पुस्तकत्रयेऽपि दृश्यते. २. श्रेयः
 समृद्धिरेव स्त्री युवतिः तथा इत्यर्थः.

यश्चास्मत्कुलदेवता निरुपमा यस्यैव दीने दया

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११० ॥

कस्माच्चित्प्रथमोपकारमुदितात्कल्याणशीलान्मुने-

र्व्यक्त्यासोच्चरिते निशम्य गुणयन्पुण्ये यदाख्याक्षरे ।

कृत्स्नेऽघेऽपि गतेऽजनि द्विजकुले कश्चित्किरातः पुरा

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १११ ॥

नित्या न क्रतवः कृता न नितरामर्थास्तथोपार्जिता

भुक्ता न प्रमदा यथोचितरसं का नाम मोक्षे स्पृहा ।

इत्थं जन्म निरर्थकं परिणमन्नेतुं कथंचित्फलं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११२ ॥

कौमारे विहृतं वृथा न किमपि ज्ञातं मदाद्यौवने

दौर्बल्यैकपदे किमस्ति सुकरं प्राप्ते पुनर्वार्धके ।

आयुश्च स्रवति क्रमादिति विदन्दैवादहं सांप्रतं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११३ ॥

पूर्वेद्युर्यमपश्यमद्य तु न तं पश्यामि यद्भूतले

कालस्यैष न किं कठोरमनसः क्रूरो विहारक्रमः ।

इत्थं हन्त विनश्वरेषु मनुजेष्वन्यत्करिष्यामि किं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११४ ॥

कायो भ्रश्यति कस्यचित्तु तमनुक्रन्दन्त्यहो बान्धवा-

स्तेषामप्यहह क्षणैः कतिपयैर्भ्रश्यन्ति काया न किम् ।

---

१. तथा च भर्तृहरिः—‘नारीपीनपयोधरोरुयुगली स्वप्नेऽपि नालिङ्गिता स्वर्गद्वारकवाटपाटनपटुर्धर्मोऽपि नोपार्जितः’ इति.

काले खेलति कः स्थिरोऽस्तु भुवने दिव्याहमेतद्विदं-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११५ ॥

यां पश्यन्त्यतिसुन्दरीमनशने तामेव शोच्याकृतिं

भूतेन असने दुरीक्षवपुषं रोगे जुगुप्साकृतिम् ।

भीमाङ्गीं मरणे नरा इति विदन्दारैषणां निन्दितां

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११६ ॥

कस्या धर्मपरा मतिर्भवतु का साध्वीं प्रसूतां प्रजां

तस्या वा तनुरस्तु लक्षणवती काले कलौ दारुणे ।

तद्दारेषु वृथा परिग्रहरुचिर्यत्तत्फलप्राप्तये

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११७ ॥

पुत्रश्चेज्जनितः स जीवति न वा जीवन्स कामो न वा

कामो वंशकरो न वा स इति यन्मज्जन्ति चिन्तार्णवे ।

मर्त्या यत्तनयैषणा तत इयं व्यर्थेति मत्याप्तये

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११८ ॥

विध्युक्तेन पथा कथापि न नृणां वित्तार्जनस्याधुना

यद्विप्रा अपि धर्ममार्गाविमुखा नैवाचरन्त्याश्रमान् ।

राजानश्च धनेप्सवोऽस्तविधयस्त्यक्तुं तदर्थैषणां

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ ११९ ॥

राजद्वारि निविश्य राजपुरुषानाश्रित्य रात्रिदिवं

शास्त्रेषु प्रकटय्य पाटवमपि प्राप्ते धनेऽप्यंहसा ।

दायादैरुपभुज्यते तदपि न त्वंहो विरक्तुं तत-

स्तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १२० ॥

कृच्छ्राच्चेद्धनमर्जितं जनयति शान्तिष्वसूयां परां

दृष्टिं राजसु दण्डने वधकरं चोरेषु चौर्योद्यमम् ।

गुर्वीमार्जितवत्सु भीतिमसुखां हातुं तदर्थस्पृहां

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १२१ ॥

स्वामित्राम जगत्पते निरुपमत्रय्यन्तवेद्य प्रभो

त्वत्प्रीतिं कुरुतामयं विरचितो मे विश्वगर्भस्तवः ।

एतेन स्तुवतां नृणामभिमतं देहीति याचन्नहं

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि दाशरथये श्रीजानकीजानये ॥ १२२ ॥

तस्मै प्राञ्जलिरस्मि सर्वजगतां नाथाय पाथोनिधि-

त्वङ्गुत्तुङ्गतरङ्गभङ्गुरशरोदन्याय धन्यात्मने ।

पौलस्त्यश्रुतिमण्डलीलटहतालुण्टाकघण्टाकन-

त्कोदण्डाटनये विनम्रमुनये श्रीजानकीजानये ॥ १२३ ॥

दिष्ट्या लब्ध्वापि कल्पद्रुममपचिनुते तस्य पत्राणि भोक्तुं

लब्धायाः कामधेनोरपहरति सकृद्भुक्तभूमार्जनाय ।

संप्राप्तं हन्त चिन्तामणिमपि खनति त्रीहिविध्वंसहेतो-

र्मूढोऽयं याचते यः किमपि फलमिह प्रीतमीशं रघूणाम् १२४

हुंकुर्वद्भिरुदञ्चितभ्रुकुटिभिर्मृत्योर्भटैस्तर्जितं

देवेन प्रहितस्य दाशरथिना मां त्रातुमाधावतः ।

आरोहेदपि किं मम श्रुतिपथं प्राणप्रयाणक्षणे

दिक्कोणेषु विसृत्वरो हनुमतो लाङ्गूलघण्टारवः ॥ १२५ ॥

इति विश्वगर्भस्तवः समाप्तः ।

१. 'ज्ञातुं तदर्थस्पृहाम्' इति पुस्तकत्रये वर्तते; 'हातुं तदर्थस्पृहाम्' इति चतुर्थे पुस्तके.

इन्दुदूतम् ।

स्वस्ति श्रीणां भवनमवनीकान्तपङ्क्तिप्रणम्यं
 प्रौढप्रीत्या परमपुरुषं पार्श्वनाथं प्रणम्य ।
 श्रीपूज्यानां गुरुगुणवतामिन्दुदूतं प्रभूतो-
 दन्तं लेखं लिखति विनयो लेखलेखानतानाम् ॥ १ ॥
 यत्र व्योमव्यतिगशिखरेष्वर्हतां मन्दिरेषु
 मूर्तीर्जैनीर्नयनसुभगाश्चन्द्रशालानिविष्टाः ।
 दर्शं दर्शं विनयविनतोऽधो विमानावतार-
 क्लेशं नासादयति निकरो हृद्यविद्याधराणाम् ॥ २ ॥
 यत्रोत्सर्पच्छिक्करकिरणैः शोभयन्नभ्रदेशं
 साक्षालक्ष्मीवसतिरनिशं राजते राजलोकः ।
 मेवाखण्डत्रिदशनगरस्पर्धयेवाधिरूढं
 शैलग्रण्थं कनकनिकषस्निग्धमं पञ्चकूटम् ॥ ३ ॥
 यत्रेभ्यानां भवनततयः काश्चिदद्रेस्तटाग्रं
 प्राप्ताः काश्चित्पुनरनुपदं सन्ति तासामधस्तात् ।
 काश्चिद्भूमावपि भृशवलत्केतवः कान्तिदृष्टा
 निर्जेतुं धामिव रुचिमदात्प्रस्थिता निर्व्यवस्थम् ॥ ४ ॥
 यत्र क्रीडोपवनपदवीक्रीडतां नागराणां
 विष्वक्तूर्यत्रिकपरिचयप्रीतिमाविष्करोति ।
 नृत्यत्केकिप्रकरसुभगा मञ्जुगुञ्जहिरेफा
 वातोद्धूतद्रुमदलततिध्वानवादित्रहृद्या ॥ ५ ॥

१. एतद्वन्थकर्तुर्नाम ग्रन्थदर्शनेन तु स्फुटं नोपलभ्यते. पुस्तकमप्यस्याष्ट-
 पत्रात्मकमेकं प्रायोऽशुद्धमुपलब्धम्.